

سینما

تصویر فیلم و زبان فیلم

نوشته جرالد مست

از دریچه نقد و تئوری فیلم:

ترجمه مینا رضاپور

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی دانشگاه علوم انسانی

«فرم زبانی» جدید می‌پندشت. فرماییست‌های روسی به همین ترتیب از «نشانه‌های معنایی» سخن گفته‌اند و ارتباط فیلم را با «گفتار درونی» بررسی کرده‌اند. پس فیلم را از کدام جهت می‌توان یک زبان نامید؟ این ادعا یک ادعای استعاری لشاره‌دار است یا آن طور که نشانه‌شناسان می‌پندارند، ادعایی است که می‌تواند موضوع تحلیلی عملی و نظاممند باشد؟ و از زوایه‌یی عمومی‌تر، فیلم به چه شیوه‌هایی معانی را تولید می‌کند؟

آن‌هایی که فیلم را بعنوان یک زبان مورد توجه قرار می‌دهند اغلب به شباهت میان کلمه و نما تکیه می‌کنند. اما به دنبال هم آوردن ساده کلمات، منجر به ساختاری برجسته‌یی نخواهد شد و اکثر نظریه‌بردازان با این نکته موافق‌اند که به دنبال هم آوردن ساده نماهای فوتografیک آثاری درخشان از هنر بصری را خلق نخواهند کرد.

فیلم‌سازان بزرگ شوروی، سرگئی آیزنشتاین و وزولد پودوفکین به دنبال

هنر موسیقی، بلا فاصله پس از آن که انسان آموخت چه‌گونه اصوات مطبوع خلق کند، به وجود نیامد. او می‌پایست، آن اصوات را در گام‌هایی تنظیم کند، در نظامهای هارمونیک سازمان‌شان دهد، و فرم‌های موسیقایی مناسب برای آن‌ها بسازد. به همین ترتیب، هنر شاعری به چیزی بیش از وجود صرف فهرستی از کلمات نیازمند است. این کلمات باید مطابق قوانین گرامر مرتب شوند و در ساختار ادبی قابل فهمی سامان یابند. وقتی شاعری حمله می‌نویسد، کلماتش باید قادر به روایت داستان باشند و وقتی که او غزل می‌گوید، کلماتش باید در گوهای ساختاری و طرح‌های قایه‌یی ویژه‌یی، قرار گیرند.

چون فیلم‌ها معانی را منتقل می‌کنند، تجسم می‌یغشنند، اجرا می‌کنند و عرضه می‌کنند، نظریه‌بردازان فیلم اغلب معتقدند که فیلم یک زبان به وجود می‌آورد: یک «اسپرانتوی تصویری». آن‌ها از گرامر فیلم، از اصطلاحات آن و حتی از زبان نامه‌هوم آن سخن گفته‌اند. شاعری به نام ولش لیندزی از فیلم بعنوان نوع زبان «هیروگلیفی» نام برده بود و در عین حال «بلا بالاش»، آن را چون یک

ما رکسیستی در قلمرو تصاویر انتخاب کرده بود. در حقیقت، آیزنشتاین عقیده داشت که درست همان طور که معنی یک جمله از تأثیر متقابل کلمات جداگانه آن برمی خیزد، معنی سینمایی نیز نتیجه کنش متقابل نمایه است. تأکید او بر تضاد نمادها و دوری از پیوند صرف آن‌ها به یکدیگر برداشت او را از برداشت همکارش پودوفکین متمايز می‌سازد. دیدگاه پودوفکین درباره مونتاژ به عنوان یک شیوه ساختن، یک شیوه اضافه کردن چیزی به چیز دیگر، صرفاً دیدگاهی از روی تجایلات نظریه‌پردازانه نیست. نظریه افیلم‌هایی روانی واقعی‌تر و با ضربه‌انگ آهسته‌تری را به وجود آورد؛ مادر، توفان بر فراز آسیا.

از دیدگاه بازن نظریه‌پردازان مونتاژ
در حقیقت برای تمام فیلم‌های صامت سخن نمی‌گفتند
او در آثار اریک فون اشتروهایم و رابرت فلاهرتی
یک سنت میزانسن نامعمول و انتخیص داد که نه، بر نظم دادن
بلکه بر محتوای تصاویر تأکید می‌کرد

چیزی بودند که بیش از توانایی صرف برای ثبت واقعیت موره نیاز بود تا با آن بتوانند متابع تکنیکی جدید را به هنر بزرگ تبدیل کنند. یافته آن‌ها، مونتاژ بود، هنر ترکیب قطعاتی از فیلم یا نمایه برای تشکیل واحدهای بزرگتر - ابتداء، صحنه، سپس سکانس و در نهایت فیلم کامل. لهمیت دو. گریفیث کارگردان بزرگ امریکایی - که به خاطر ساخت فیلم‌هایی چون «تولد یک ملت» و «تعصبه» که کارگردانان شوروی دین بزرگی نسبت به او احسان می‌کنند - به خاطر آن نیست که بهتر از هر کس دیگری فیلم می‌گرفت. او به این خاطر مهم بود که مونتاژ را کشف کرده بود: ترکیب سیال تمام نمایه ای که دوربین می‌تواند ثبت کند، از بسته‌ترین کلوآپ تا دورترین نمایه، و به این ترتیب خلق منسجم‌ترین سکانس روانی، نظام‌مندترین معنی و تأثیرگذارترین الگوی ریتمیک با جام آن، گریفیث به گسترش زبان سینمایی کمک کرد و هنر تمایزی از فیلم را ابداع کرد.

آیزنشتاین، شاخص‌ترین چهره سینمای شوروی، کارش را با کارگردانی تئاتر آغاز کرد. آیزنشتاین جوان، سپس در پنج سال، چهار فیلم ساخت: اعتصاب (۱۹۲۴)، بوتمنکین (۱۹۲۵)، اکتبر (۱۹۲۷) و کهنه و نو (۱۹۲۸).

در دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ (تا زمان مرگ اش به سال ۱۹۴۸) عمدتاً به عنوان یک نظریه‌پرداز و معلم فعالیت کرد و در حالی که تنها فیلم‌های «الکساندر نوسکی» و «ایوان مخوف» قسمت اول و دوم را به بیان رساند. بخشی از تحول آیزنشتاین از یک هنرمند به یک نظریه‌پرداز به واسطه واقعیت‌سیاسی قابل توضیح لست. چون تأکید او بر «فرم» سینمایی، برای زیبایی‌شناسی رسمی حکومت زمان او یعنی رالیسم سوسیالیستی تلاخواشید بود. اما بهمان اندازه برداشت او از مونتاژ بسادگی با دیالوگ همزمان و آن‌گونه فیلم‌ها که در دهه ۱۹۳۰ رواج داشت، سازگار نبود.

آیزنشتاین مونتاژ را به عنوان تضاد یا تعارض بخصوص میان یک نما و جانشین آن ناما می‌دانست. او تصور می‌کرد که هر ناموونی انرژی نهفته دارد که می‌تواند خود را در قالب تصویری ناب ظاهر سازد. مسیر حرکت، بزرگی شیوه و شدت نور برایش معنی چنین تصوری را داشت. این انرژی نهفته وقتی به انرژی جنبشی تبدیل می‌شود که نخستین نما با نمای جانشین اش در تعارض باشد. دو نما می‌توانند تضادی در محتویات احساسی‌شان (شادی در برابر غم) در میزان روشی‌شان (تاریک در مقابل روشن)، در ریتم‌شان (آهسته در مقابل تند) در اندازه لشیاء درون‌شان (بزرگ در مقابل کوچک) در مسیر حرکت در آن‌ها (ریست در برابر چپ) در فاصله آن‌ها (کلوآپ در برابر نمای دور) یا در هر تلفیق دیگری

آیزنشتاین مونتاژ را به عنوان تضاد یا تعارض بخصوص میان یک نما و جانشین آن ناما می‌دانست. او تصور می‌کرد که هر ناموونی انرژی نهفته دارد که می‌تواند خود را در قالب تصویری ناب ظاهر سازد. مسیر حرکت، بزرگی شیوه و شدت نور برایش معنی چنین تصوری را داشت. این انرژی نهفته وقتی به انرژی جنبشی تبدیل می‌شود که نخستین نما با نمای جانشین اش در تعارض باشد. دو نما می‌توانند تضادی در محتویات احساسی‌شان (شادی در برابر غم) در میزان روشی‌شان (تاریک در مقابل روشن)، در ریتم‌شان (آهسته در مقابل تند) در اندازه لشیاء درون‌شان (بزرگ در مقابل کوچک) در مسیر حرکت در آن‌ها (ریست در برابر چپ) در فاصله آن‌ها (کلوآپ در برابر نمای دور) یا در هر تلفیق دیگری

از دیدگاه بازن، نظریه‌پردازان مونتاژ در حقیقت برای تمام فیلم‌های صامت سخن نمی‌گفتند. او در آثار اریک فون اشتروهایم، ف. و. موناتو و رابرت فلاهرتی، یک سنت میزانسن نامعمول را تشخیص داد که نه، بر نظم دادن، بلکه بر محتوای تصاویر تأکید می‌کرد. معنی و تأثیر فیلم محصول تقابل تصاویر نیست بلکه در ذات خود تصاویر بصری نهفته است. در نظر بازن، تأکید نظریه‌پردازان مونتاژ بر شباهت میان کلمه و نما نادرست است بمعلاوه که آن‌ها از به کارگیری

صدای به عنوان یک منبع برای معنی سینمایی اکراه داشتند. بازن بر این نکته تأکید دارد که سنت میزانسن در سینمای صامت در حقیقت، صدای همزمان را به عنوان یک پیشرفت در نظر می‌گیرد، نه به عنوان اتحاف از سرنوشت فیلم. بازن، اکسپرسیونیسم آلمانی و سمبولیسم روسی را که در دهه ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ با یک فرم مناسب‌تر تدوین برای فیلم ناطق کنار گذاشته شدند بررسی می‌کند. تدوین «تحلیلی»، که بهویژه خود را در تکنیک دراماتیک نما / نمای متقابل، نشان می‌دهد، یک پیشرفت مهم محسوب می‌شود. هرچند، از آن مهم‌تر گسترش نمای عمق میدان توسط اورسن ولز و ویلیام وایلر در اوایل دهه ۱۹۴۰

فیلم‌ها متنوی هستند که باید «خوانده» شوند

و خواندن آن‌ها به آشنایی ماباگواردادهای ویژه و بینان‌های ایدن‌لولویکی سخن سینمایی، احتیاج دارد. آن طور که استفن هیت می‌گوید مسائل فیلم و جهان، مسائل بازنایی است و بازنایی هم به نوبه خود، مسائل سخن است... از این جهت، فیلم هست‌گروهی از زبان‌ها و تاریخچه‌بی از روزه‌هاست

از این موارد، ایجاد کنند. در فیلم‌های او، این تعارض که مولد ریتم‌های خشن و عصبی است تبدیل به خصیصه فیلم‌های آیزنشتاین شده است. تعارض برای آیزنشتاین لهمیت داشت زیرا او آن را به عنوان وسیله بیان اصول دیالکتیکی

توسط زبان‌شناسان سنت نشانه‌شناسی فردینان دوسوسور آغاز شده بود انجام داد، سنتی که کوشید علم انسان‌ها را گسترش دهد.

در نظام بخیه معنی هر تابه نمای بعدی
وابسته است. معنی نمای تابه به گذشت، و تنا
در حافظه بیننده شکل می‌گیرد، از این جهت، نظام
پاسیفر گرد و در حلیقت با گرگون گرفت
موباره حافظل او، آزادی بیننده را زیر یاری گذاشت

متز همگوئی زبان فیلم با زبان طبیعی را رد می‌کند او همچنین شباهت معمول میان نما و کلمه را هم کنار می‌گذارد، در دیدگاه متز، نما همسنگ کلمه نیست بلکه همسنگ جمله یا سخن است و این سازماندهی نمایها در فیلم است که این ادعا را که فیلم یک زبان به وجود می‌آورد، و تأیید می‌کند. برای متز، فیلم بمسایری واقعیت را آشکار نمی‌کند، فیلم واقعیت را در یک زبان توصیف می‌کند که از تعدادی رمزهای سینمایی (رمزهایی که کم و بیش از دوره دو، گریفیت معرفی شد) و نیز تعدادی رمزهای فرعی تشکیل شده است. در آغاز فیلم کاملاً شماری است - و منحصراً به وسیله شباهت تصویرهایش با لشایه جهان مرئی معنی می‌دهد. اما واقعیت داستان نمی‌گوید. این امر تنها وقتی اتفاق می‌افتد که نمایها بر طبق رمزهای قابل گشایش و تکرارشونده‌یی که مستعد داستان‌گویی هستند و تبدیل به سخن می‌شوند، سازماندهی شوند.

پروفسور گلپرتر هارمن در مقاله خود درباره متز و پیتر وولن، پرسن‌های زیادی درباره رویکرد نشانه‌شناسی به مطالعه فیلم مطرح می‌کند. هر دو نویسنده این نظر را تأیید می‌کنند که فیلم از پاره‌یی رمزگان بهره می‌برد اما هارمن ضد اسلامی در اصطلاح «رمز» Code می‌بیند: رمز به مثابه پیام رمزی و رمز به مثابه یک «معیار» - مانند معیار رفتار لباس پوشیدن. او می‌پرسد آیا بسیاری از پدیدهایی که متز و وولن سعی در تحلیل‌شان دارند، اصل رمز هستند یا نه؟ او در مقابل اظهار می‌کند که استفاده از اصطلاح «رمز»، این واقعیت را پنهان می‌کند که بخش عمده زیبایی‌شناسی و نقد، دقیقاً با چیزهای دیگر جز معنی نشانه‌ها سروکار دارد. فهمیدن مطالبی درباره ساختار یک فیلم که اغلب آن چیزی است که بمنظور می‌آید را نشانه‌شناسان انجام می‌دهند، به ضرورت درک آن چیزی که احتیاج به رمزگشایی دارد یا آن‌چه کارکردی همچون نشانه دارد، تیست. در حقیقت، هارمن وجود یا حتی امکان وجود نوعی از علم نشانه‌شناسی را که متزو و وولن مجسم می‌کنند، مورد پرسش قرار می‌دهد.

بسیاری از نظریه‌پردازان سنت سوسور، لویی آنتوسر و ژاک لاکان عقیده دارند که تمام معنی سینمایی ذاتاً زبانی است و نیز ارتباط میان دلالت‌کننده و دلالت‌شونده، مستبدانه، قراردادی، و به لحاظ فرهنگی قطعی و بهم مربوط است. معانی دلالت‌کننده‌ها به وسیله ارتباط آن‌ها با دیگر دلالت‌کننده‌ها تعریف شده است و بیشتر از آن، به وسیله ارجاع آن‌ها به هر واقعیت فرازبانی. فیلم‌ها متونی هستند که باید «خوانده» شوند و خواندن آن‌ها به آشنایی مابا قراردادهای ویژه و بنیان‌های ایدئولوژیکی سخن سینمایی، احتیاج دارد. آن‌طور که استفن هیت می‌گوید: مسئله فیلم و جهان، مسئله بازنمایی است و بازنمایی هم به نوبه خود، مسئله سخن است... از این جهت، فیلم دست‌کم گروهی از زبان‌ها و

بود (ابتدا در دهه ۱۹۳۰ توسط ژان رنوار استفاده شد) که حتی استفاده از مونتاژ «تحلیلی» را هم غیرضروری ساخت. تمام صحنه‌ها اکنون می‌توانست در یک برداشت گرفته شود، حتی گاهی اوقات دوربین هم بدون حرکت باقی می‌ماند. برای بازن، نمای عمق میدان همچون صدای همزمان پیشرفتی حیاتی به سوی سینمای کامل و مرحله‌یی مهم در گرگونی زبان سینما بود. نمای عمق میدان، راه را برای رالیسمی عظیم‌تر گشود و برخورده ذهنی فعال تری را از سوی بیننده برانگیخت؛ بیننده‌یی که اکنون می‌توانست ابهام تفسیری و عاقلانه نهفته در تصویر فیلم را صحیح تر بررسی کند.

ترکیب‌بندی در عمق بازن، نوعی برداشت بلند است اما برایان هندرسون، توجه را به گونه‌یی کاملاً متفاوت که توسط ژان لوگدار گسترش یافته، جلب می‌کند. نمای متعرک طولانی و آهسته‌گدار از عمق دوری می‌کند. سینما یک هنر دو بعدی است که توهن بعد سوم را به واسطه توانایی «سیالیت» اش خلق می‌کند. در حقیقت مونتاژ و ترکیب‌بندی در عمق هر دو تکنیک‌هایی هستند که برای دست یافتن به آن بعد سوم می‌کوشند، گرچه به شیوه‌هایی متفاوت؛ مونتاژ با توالی یک دسته‌نمای اندامهای متفاوت و از زوایای مختلف و ترکیب‌بندی در عمق به واسطه حرکات دوربین یا بازیگران. نمای بازن از این روش می‌تواند بعنوان یک برداشت بلند مورد توجه قرار گیرد که در آن دوربین پیش از یک صحنه سرشار از امکانات تفسیری توقف می‌کند. هندرسون، در تحلیل اش از فیلم‌های گدار، توجه را به نوع کاملاً متفاوت از برداشت بلند جلب می‌کند؛ نمای متعرک آهسته‌گدار که (شاید در تقابل با دیدگاه بازن) به طور کلی از نمایش عمق دوری می‌جوید و حتی آن را نادیده می‌گیرد تا به پرسپکتیو تک - نقطه‌یی نقاشی وفادار بماند.

از نظر هندرسون، گدار این عمل را به دلایل ایدئولوژیکی انجام می‌دهد. ترکیب‌بندی در عمق، یک دنیای بی‌نهایت جدی، غنی، پیچیده، رازآمیز و مجهم بورژوازی را به نمایش می‌گذارد. سبک نمایش گدار عیناً یه دیدگاه انتقادی‌یی که بر آن پای می‌فرشد وابسته است. بیننده به لحاظ بصیری و ایدئولوژیکی با یک تک نمای تخت از دنیای بورژوازی مواجه می‌شود، نه برای آن‌که به عنوان دنیای ساده و شفاف، بدون اندیشه یذیرفته شود، بلکه برای این‌که آزموده شود، نقد شود و (شاید) گدار این طور نتیجه می‌گیرد که) کنار گذاشته شود.

آیینشتاين و بازن، به رغم تمام تفاوت‌های شان، هر دو به این ایده که فیلم یک زبان است توجه داشته‌اند و ما شاید گدار را به عنوان کسی بشناسیم که بر منابع آن زبان می‌افزاید. اما تنها با ظهور ساختارگرایی و نشانه‌شناسی است که

دایان، با استفاده از اصطلاحی
که از نظریات روان‌کاوانه لاکان و ام کرفت
نظام بخیه Suture را توصیف می‌کند که با قدم تماشگر
از فیلم به توافق می‌رسد. از دیدگاه دایان
این سیستم به لحاظ ایدئولوژیکی با ادبیات مرتبط است

نویسنده‌گانی چون کریستین متز و امیر تو اکو برای تحلیل دقیق‌تر موضوع را مورد بحث قرار داده‌اند. متز به ویژه این مقوله را به عمق مطالعات فیلم کشاند و کوشید که بحث را بر پایه علمی محکمی قرار دهد. او این کار را با احیای تحلیل زبان که

تاریخچه‌ی از رمزمحلست.

دانل دایان، به زبان فیلم از زویه‌ی پس اساختارگرایانه می‌نگرد که از مفهوم ساختارگرایانه بیشین متز فراتر می‌رود. دایان، با استفاده از اصطلاحی که از نظریات روان‌کاوانه لakan و am گرفته، نظام «بخيه» Suture را توصیف می‌کند که با فهم تماشاگر از فیلم به توافق می‌رسد. از دیدگاه دایان، این سیستم که با سینمای روانی کلاسیک مرتبط است، همچون زبان محاوره‌ی که به لحاظ ایدئولوژیکی با ادبیات مرتبط است.

در دیدگاه متز

نمایمنگ کلمه نیست بلکه

نمایمنگ جمله یا سخن است و این سازماندهی

نمایمنگ در فیلم است که این ادعا اکه فیلم

یک زبان به وجود می‌آورد، تأیید می‌کند

وقتی که گستره موضوع گفت‌وگو همواره تلویحی است.

نیک براون، همچنین کارآمدی توالی نما / نمای متقابل برای سبک فیلم کلاسیک را رد می‌کند و تحلیل لفاضانه و پیچیده او برای مشارکت در مطالعه نشانه‌شناختی متون سینمایی قراهم شده است. براون در تحلیل از دلیجان فورد، نشان می‌دهد که اگرچه ماکنش را با چشمان لوسی می‌بینیم و با گروهی از ساختارها فراخوانده شده‌ایم تا نیرو و شخصیت آن دیدگاه را تجربه کنیم؛ اما در موقعیتی قرار داریم که سرانجام آن را به عنوان دیدگاهی - که یا درست است یا باید به آن تن دهیم - رد خواهیم کرد. حتی با وجود این‌که ما به نمای نقطه‌نظر دوخته شده‌ایم، متعهد به عقیده‌ی نیستیم که نظام بخيه اعمال می‌کند.

بازن به نمای عمق میدان بها می‌دهد، در حالی‌که هندرسون معنی نمای متاخر موزای گدار را تحلیل می‌کند؛ ارزیابی دوباره دایان هم از توالی نما/نمای متقابل برای نظام او ضروری است. مالکیت لذتبخش تصویر، توسط بیننده، دیدن تصویر در یک نما، با کشف قاب توسط او و احساس او از مالک نبودن آن‌چه از دیدن اش معروف است، مختل می‌شود. در مرحله نخست از خواندن فیلم، او کشف می‌کند که مجاز است تنها آن چیزی را ببیند که در راستای تماشاجی دیگری - که زان پیر اودار آن را بیننده غایب نامیده - اتفاق می‌افتد. نمای دوم، یعنی نمای متقابل نمای اول، صاحب داستانی نگاه نمای اول را مشخص می‌کند. نمای متقابل به وسیله بیننده غایب، شکافی راکه در ارتباط خیالی بیننده با حوزه سینمایی باز شده، بخيه می‌زند.

بیننده غایب گواه این نکته است که ضرورتاً هر نما اگر قرار باشد که به معنی دست یابد، ناقص است. از این‌رو، در نظام بخيه، معنی هر نما به نمای بعدی وابسته است و هر دو با هم یک سخن سینمایی تولید می‌کنند. معنی نما با توجه به گذشته، و تنها در حافظه بیننده شکل می‌گیرد، از این جهت، نظام با تفسیر کردن و در حقیقت با دگرگون کردن دوباره حافظه او، آزادی بیننده را زیریا

هیچکاک بالتفصیل قراردادن

نمای / نمای متقابل داموسیع تری برای

تماشاگران اش می‌گستره او فاعل بیننده را

و این‌ها را در خود رانه تنها در موقعیت قریبی

بلکه دو موقعیت فرد دیگر آزار قرار دهد

می‌گذارد. براساس این تحلیل ساختارشکن‌انه، نظام یک ایدئولوژی را تحمیل می‌کند و بیننده هم از دست یافتن به زمان حال درمی‌ماند. اگرچه، نظام بخيه تنها یک نظام سینماتوگرافیک نیست و دایان توضیح می‌دهد که گدار چه گونه نوع دیگر آن را در فیلم‌های اخیرش بررسی کرده است.

براساس نظریات کجا سیلورمن، نظام بخيه نباید زیاد با فرم نما / نمای